

The Maltese Business Story

*An ongoing initiative based on “MEA” television programmes,
originated by MEA-SME Helpdesk*

Introduction

This intro can be viewed, by clicking [here](#).

“

This project is a Malta Employers' Association initiative in the form of a characteristic Maltese family business story written in the Maltese language.

This story involves an array of situations with which a Maltese family business is likely to come across. It also delves into the way in which these issues are and should be tackled.

In just under 4000 words, this story incorporates 91 business topics, each hyperlinked to their respective "MEA" TV programme.

During the four years of the MEA TV series, more than 300 business experts shared their insight and knowledge to an audience of at least 20,000 people a week, or 50% of all registered SMEs in Malta. Along with our youtube channel, it is estimated that these programmes had over 2,000,000 views.

In total, this project includes over 2,300 minutes of visual material aimed at helping business owners tackle problems at the place of work with further tips on how and when it is best to act.

This idea can be easily replicated elsewhere in Europe. In fact, it is the intention of the Malta Employers' Association to translate the project to other European languages in the near future.

The Maltese business story is a unique way of promoting the entrepreneurial spirit through a concise and sequential rendition of a hypothetical family business with very real work place situations.

This project is an innovative experienced which must not to be missed !

”

L-istorja tan-negozju f' Malta b'91 programm televiziv fuq suggetti relatati

Joseph Farrugia – Director General, MEA

“L-Assoċjazzjoni ta’ min iħaddem ilha għal dawn l-aħħar erba’ snin tipproduċi programmi televizivi bl-isem “MEA”, u kollha kemm huma qed jiġu trażmessi fuq l-istazzjonijiet nazzjonali, TVM u TVM2 - programmi li skont l-aħħar stħarriġ tal-Awtorità tax-Xandir qed jiġu segwiti minn xejn inqas minn 20,000 ruħ kull ġimgħa.”

Anton Vella – SME Helpdesk Executive, MEA

“Għalhekk, fuq inizzjattiva tal-*SME Helpdesk*, ġie kkreat proġett *online* bbażat fuq storja tipika ta’ negozju Malti, sabiex filwaqt li jiffaċilita l-aċċess għal dawn il-programmi televizivi, tingħata stampa aktar ċara ma xiex persuna tista’ tiltaqa’ waqt li tkun qed tmexxi negozju.”

Charlotte Camilleri – Executive in EU & Legal Affairs, MEA

“Xejn inqas minn 91 programm televiżiv ġew inkorporati f’din l-istorja sabiex ġew identifikati diversi ċirkostanzi, u permezz ta’ dawn l-istess programmi, qed nagħtu l-pariri legali u ngħaddu informazzjoni utli relatata mal-operat ta’ negozju.”

Dorianne Azzopardi Cilia – Administrative Secretary, MEA

“Fl-2,300 minuta ta’ informazzjoni li ssibu f’dawn il-programmi televiżivi, insibu li ħadu sehem ’il fuq minn 300 espert mistieden.”

Kristina Mifsud - Research Executive - Economic & Social Affairs, MEA

“Waqt li ssegwu din l-istorja, ser issibu numru ta’ *hyperlinks*, li jeħdukom direttament għall-programmi televiżivi, sabiex b’hekk fihom issibu dak kollu relevanti dwar is-sugġett li jkun qed jissema fl-istorja.”

Dolores Sammut Bonnici – MEA President

“Filwaqt li niringrazzjakom talli ser issibu l-ħin sabiex taqraw u ssegwu din l-istorja, nispera li ssibuha esperjenza utli, u interessanti. Nemmen li b’din l-inizjattiva l-MEA, qiegħda tagħmel pass ieħor ’il quddiem sabiex tkun minn tal-ewwel li tkompli teduka u tiggwida lil kull min qiegħed fin-negozju, sabiex b’hekk jibqa’ jkollna industrija b’saħħitha u produttiva.”

L-istorja tan-negozju

Ġanni, missier ta' familja, flimkien ma' bintu Katrina, iddecidew li jifthū negozju għal rashom, u xtaqu li dan in-negozju jkun strutturat bħala [family business](#). Kienet Katrina, it-tfajla żagħżugħa, li xprunat lil missierha sabiex jibdedw dan in-negozju, b'sens ta' imprenditorija kbira. Illum nistgħu ngħidu li l-element taż-[żagħżagħ u l-intrapriża](#), huwa b'saħħtu ħafna f'pajjiżna, u huwa appuntu għalhekk li Malta qiegħda tagħmel passi 'l quddiem fis-settur tan-negozju.

Katrina ntefgħet tfittex sabiex saret taf x'inhuma r-regoli u x'tgħid ezatt [il-liġi tan-negozju tal-familja](#). Dawn sabithom mill-ewwel, u għal kuntrarju ta' dak li jiġri normalment meta wieħed jipprova jfittex xi informazzjoni dwar ftuħ ta' negozju, Katrina rnexxielha ssib dak li trid bl-aktar mod sempliċi u immedjat.

Iva, sfortunatament sal-lum f'pajjiżna, biex tiftaħ negozju għadna nbatu mhux f'it minn proċessi fejn il-[burokrazija](#) eċċessiva kultant taqtagħlek qalbek qabel biss tkun għadek bdejt.

Għaddew ftit ġimgħat, u Ġanni u Katrina rnexxielhom jifthū n-negozju li xtaqu, u mill-ewwel granet wera li kien ser ikun negozju suċċess. Kellhom jgħaddu diversi xhur sakemm stabbilixxew in-negozju, iżda immedjatament wara dan il-perjodu, mill-ewwel ħassew il-ħtieġa li jagħmlu pass ieħor 'il quddiem u b'hekk ittantaw li jimpjegaw xi nies magħhom. Qabelxejn, intefgħu bilqiegħda jiddiskutu u jifhmu ezattament għalxiex deħlin, [xi tfisser li tħaddem in-nies](#), sabiex b'hekk ikunu ppreparati għal realtaziet ġodda u differenti.

Kienu l-ewwel xi studenti li bdew jaħdmu magħhom bl-iskema tal-[apprentistat](#). Skemi li joffru biss l-MCAST. Is-sitwazzjoni ma kinetx faċli għaliex sfortunatament mhux dejjem issib dak li jkollok bżonn. Wara dawn, Katrina ssuġġeriet li kellhom joħorġu sejhiet għal [job interviews](#).

Bdew jiġu nies nofshom preparati, u għalkemm uħud kienu ġejjin minn fuq ir-registru tal-ETC¹, Ġanni u Katrina xorta ma rnexxielhomx isibu dak li jridu. Għalhekk ittiegħdet id-deċiżjoni li jfittxu nies oħra, iżda anke f'dan l-istadju bdew jiltaqgħu ma' xi diffikultajiet. Dan għaliex uħud minnhom, għalkemm kienu mimlijin esperjenza, ma kellhom xejn x'juri dan, minħabba li ma kellhom ebda [akkreditazzjoni tal-edukazzjoni informali](#).

Dan jitfa' dawl fuq is-sitwazzjoni tal-impjegati f'Malta li sal-lum għadna ma ntuhiex l-importanza li teħtieġ. Hemm bżonn tal-[employability index](#), fejn nassiguraw li jkun hawn biżżejjed nies li lesti jaħdmu fis-setturi li qegħdin jinholqu minn żmien għal żmien.

Ma kinetx faċli u għalhekk wara li għamlu numru ta' *job interviews*, u ma sabux biżżejjed haddiema Maltin, ittantaw xortihom sabiex jippruvaw jingagġaw xi [haddiema barranin li ġejjin mill-EU](#) kif ukoll dawk li ġejjin minn [third world countries](#), iżda anke hawn sabu xi ntoppi. Il-proċess għadu xi ftit jew wisq ikkumplikat u żgur li għad hemm lok għal aktar titjib, sabiex inkomplu niffacilitaw dan it-tip ta' ingaġġar ta' haddiema.

Waqt il-proċess ta' ingaġġar ta' impjegati, ma jistax jonqos li l-kliem waqa' fuq kemm jeżistu persuni li sfortunatament [jitiqqu mill-edukazzjoni kmieni](#) u b'hekk jispiċċaw b'nuqqas ta' skola. Minbarra li ma jsibuhomx faċli sabiex isibu xogħol, f'hafna drabi dawn iż-żgħażaġh jaqgħu f'[financial literacy](#) kbira fejn ma jkunux kapaċi jkollhom pjan finanzjarju bbilanċjat, u b'hekk jispiċċaw jidhlu għal responsabilitajiet li ma jkunux jifilhu għalihom. Hafna mill-problemi soċjali qed jiġu minn dan it-tip ta' realtà. In-nuqqas ta' edukazzjoni twassal għall-kollass totali fl-integrità tal-persuna. Tintilef il-fiducja, u jibda jinbet f'dak li jkun l-element ta' irresponsabilità, u nuqqas ta' stima lejha innifsu. Għal dawn in-nies li jsibuha diffiċli li jimpjegaw lilhom infushom, is-sitwazzjoni ġeneralment tiżviluppa f'ċirkostanza fejn ikollhom jgħixu fil-faqar.

Ġanni spiss kien iħares lejha bintu Katrina u jimtela b'sodisfazzjon li għarfet x'riedet fil-ħajja, u wara li marret l-[Università ta' Malta](#), imxiet 'il quddiem, u issa kienet tant strumentali għalih sabiex tkun l-ispalla ideali fin-negozju li bnew flimkien. B'hekk

¹ Illum il-ġurnata l-ETC bidlu isimhom għal JOBSPLUS u l-link ta' dan il-programm televiżiv tmur lura għas-sena 2014. Għalhekk niskużaw ruħna għaliex fih tistgħu ssibu xi informazzjoni li illum il-ġurnata m'għadhiex tgħodd.

joħroġ l-element ta' importanza li għandu jinghata lis-sugġett tal-[edukazzjoni u x-xogħol](#) u kemm hu importanti fid-dinja tal-lum li ma tieqaf qatt milli tibqa' titgħallem.

Illum, hafna aktar minn qatt qabel, jeżistu diversi opportunitajiet fejn wieħed ikun jista' jiżviluppa l-ħiliet edukattivi u l-kapaċitajiet tiegħu, bi programmi bħal dawk ta' [ERASMUS+](#), u taħriġ ieħor fl-[Eskills](#).

Korsijiet oħra huma dawk offruti mill-MCAST bħala l-entita' li toffri t-tagħlim tal-Imprenditorjat fil-kulleġġi kollha tagħha u l-opportunita' lill-istudenti tagħha li jaħdmu f'inkubatur kummerċjali. Jeżistu imbagħad korsijiet u taħriġ ieħor offruti minn entitajiet oħrajn li jgħinuk tiżviluppa t-talenti fl-[innovazzjoni](#). Tista ukoll minn kmieni tinvolvi ruħek flimkien ma' zgħażaġh oħrajn fil-proġetti mnedija b'tant dedikazzjoni mill-[Young Enterprise](#).

Izda, minkejja dan, xorta baqa' mal-10% tal-popolazzjoni f'pajjiżna li sfortunatament jaqgħu fil-kategorija li nirreferu għaliha bħala [NEETS](#) (*Not in Education, Employment or Training*). Għaldaqstant għad fadlilna hafna x'nagħmlu sabiex anke dawn jirnexxilna ndaħħluhom fid-dinja tax-xogħol.

In-negozju ta' Ġanni u Katrina kompli jikber, izda waqt li l-attività kummerċjali bdiet tikber, bdew jikbru wkoll ir-responsabilitajiet, u ċ-ċirkostanzi li kellhom bżonn ta' attenzjoni speċifika. Instab li sforz il-progress mgħaġġel u minhabba li xi wħud mill-impjegati kienu appuntu membri oħra tal-istess familja, li xtaqu li anke huma jkollhom involviment fin-negozju, ġara li mhux kulhadd kien ġie ingaġġat b'[kuntratt ta' xogħol](#). Għaldaqstant inħasset il-ħtieġa li tibda ħidma sabiex jiġi ffirmat kuntratt ta' xogħol ma' kull impjegat. Kien hawn li Katrina ssuġġeriet li jagħmlu kuntatt mal-[Malta Employers' Association](#) sabiex jiġu ggwidati u jkollhom moħħhom mistrieħ li l-kuntratti jsiru kif support. Iddecidew ukoll li jsiru membri fi ħdan l-MEA, għaliex b'hekk jassiguraw li jkollhom spalla fuq min iduru jekk u meta jiżviluppaw xi tilwimiet industrijali.

Waqt ħarsa lejn il-*files* individwali tal-impjegati, ingibdet l-attenzjoni għal-liġi tad-[data protection](#), u għalhekk ħadu ħsieb li jirregolaw rwieħhom ma' dak li tippermetti u tistabbilixxi l-liġi. Iva, filwaqt li huwa tajjeb li tinzamm ċerta informazzjoni dwar il-ħaddiema, mhux permessibbli li żżomm kollox. Għalhekk, ma jkunx ħażin li minn żmien għal żmien jinżamm kuntatt mal-uffiċċju tal-Kummissarju ewlieni dwar il-

protezzjoni tad-*data*, sabiex imprenditur ikun jaf x'regoli jeżistu u kif ma jaqbizx il-limiti stabbiliti mil-liġi.

Kien imiss li l-*management* jitfa' harstu wkoll lejn il-*premises* minn fejn in-negozju u l-impjegati kienu qegħdin jaħdmu. Bdew jiġu nnotati wkoll xi nuqqasijiet żgħar li setgħu ma kinux f'konformità mar-regoli [tas-saħħa u s-sigurtà fuq il-post tax-xogħol](#). Għalhekk kien wasal iż-żmien li bl-għajjnuna tal-OHSA jittieħdu l-pariri meħtieġa u jaġġustaw fejn kien hemm bżonn, sabiex jiggarrantixxu l-aqwa protezzjoni għall-ħaddiema kollha.

Waqt din l-ispezzjoni madwar il-post minn fejn il-ħaddiema kienu qed jaħdmu, ġiet innotata wkoll il-prassi tal-[waste management](#) u kif kienu qed jiddisponu mill-iskart li kien qed jiġi ġġenerat. Żgur li kien hemm bżonn li jtejbu din l-operazzjoni, u għalhekk ħadmu fuq strategija li kellha tibdel mill-qiegħ il-proċedura kollha sabiex tkun iżjed *environmental friendly*.

Ċirkostanzi oħra li bdew jiġu diskussi fuq livell amministrattiv, huma dwar in-numru allarmanti ta' [assenteiżmu fuq il-post tax-xogħol](#) fi wħud mill-ħaddiema, kif ukoll [l-użu tas-sick leave](#) u kemm fil-fatt kien qed jittieħed *sick leave*.

Bdew deħlin dubji u suspetti fuq jekk kienx hemm użu ħażin minn dawk li huma [ġenituri u sick leave](#) u fejn seta' kien qed isir l-abbuż billi l-istess ġenturi kienu qegħdin jużaw xi *sick leave* sabiex jieħdu ħsieb lil uliedhom meta dawn ikunu ma jifilħux id-dar. Dwar dan, il-*management* daħal fid-dettall, għaliex filwaqt li f'ċerti ċirkostanzi seta' jkun permess li dan isir, mill-banda l-oħra kull forma t'abbuż, setgħet kienet qed itellef mis-suċċess li kien qed jikseb l-istess negozju.

Tqajmet ukoll il-kwistjoni jekk bħala diretturi tal-intrapriża kinux qed jagħmlu biżżejjed fejn jidhol [CSR](#), kemm mal-impjegati nfushom kif ukoll mas-soċjetà. Din il-kwistjoni ma toħroġ mill-ebda liġi u ma hi obbligatorja fuq ħadd, iżda hija aspett li ttejjeb ir-relazzjoni interna bejn l-istess ħaddiema fl-intrapriża, kif ukoll ittejjeb l-*image* tan-negozju fost il-konsumaturi u n-nies fis-soċjetà.

Ċirkostanzi oħra li bdew iqumu aktar ma beda jgħaddi iż-żmien, kienu l-*issues* marbuta mal-[maternity leave](#), l-*issue* ta' jekk għandhiex tibda tiġi applikata xi prassi ta' flessibilità sabiex uħud mill-ġenituri ħaddiema jkollhom ħin biżżejjed sabiex ilaħħqu

jieħdu t-tfal tagħhom f [childcare centres](#), jew inkella jekk għandhomx jibdew jingħataw il-possibilità u l-benefiċċju tat-[teleworking](#).

Bl-aħħar [żviluppi fil-qasam ta' childcare services](#), forsi s-sitwazzjoni kompliet tiżvolgi f'waħda aktar Prattika, kemm mil-lat loġistiku kif ukoll mil-lat finanzjarju. Izda xorta jibqa' l-fatt li l-*employer* irid jibqa' jkollu kontroll tas-sitwazzjoni, ipogġi l-interessi tan-negozju l-ewwel, u qabel ma jieħu d-deċiżjonijiet irid jara sew xi precedenti jista' jkun qed jidhol għalihom, kif ukoll il-konsegwenzi tad-deċiżjonijiet li jkun qed jieħu.

Kull negozju, matul il-proċess tal-operat tiegħu, jiltaqa' ma' diversi ċirkostanzi u sta għal min ikun qed imexxi li jagħraf li mingħajr konfrontazzjoni, kull sfida jdawwarha f'opportunità, u ma jibza' qatt jiffaċċja kull sitwazzjoni li tinħoloq minn żmien għal żmien.

In-negozju li gie konċeput minn Ġanni u Katrina, ma kienx xi eċċezzjoni, meta jigi kkumparat ma' negozji oħra, u malli l-kumpanija bdiet tikber, aktar bdew jiżdiedu l-kumplikazzjonijiet. Issa li l-kumpanija expandiet u ziedet hafna impjegati, ovsjament fost l-istess impjegati bdew iqumu ċerti kwistjonijiet, bħal per eżempju l-*issue* tal-[multikulturalizmu](#). Dan ġara għaliex mal-haddiema Maltin ġew ingaġġati haddiema barranin, li ovsjament ġabu magħhom attitudnijiet u kulturi differenti.

Beda jkun hemm min, mill-impjegati stess, bdew idejquh ċerti kollegi li kellhom xi [tattoos](#), u ppretenda li l-*management* kellu jizola lil dawn il-persuni għalihom, sabiex ma jithalltux magħhom. Dan, ovsjament, qatt ma seta' jkun possibbli, għal hafna raġunijiet. Oħrajn bdew iħossuhom skomdi jagħmluha ma' haddiema li forsi setgħu kienu qed [jabbużaw minn sustanza fuq il-post tax-xogħol](#), u b'hekk bdiet tinħoloq tensjoni bla bżonn.

Huwa importanti, fejn hemm numru ta' impjegati li jkunu ġejjin minn kulturi differenti, bi twemmin differenti, u forsi bi stili ta' ħajja possibilment differenti, li l-*management* jara li jkun hemm kemm jista' jkun sinerġija. Din mhux dejjem faċli li ssir, u għalhekk min ikun qed imexxi n-negozju għandu jieħu ħsieb li kontinwament iżomm taħt kontroll kull sitwazzjoni, u jagħraf ikun għaqli sabiex jevita konflitti żejda.

Mill-istaff manigerjali tan-negozju beda jigi nnotat ukoll li [l-użu tas-social media waqt il-ħin tax-xogħol](#) kien qed jiżdied, u li dan beda jhalli effett fuq il-produzzjoni. Anke hawn, dan is-sugġett irid ikun ittekiljat sew, u mingħajr restrizzjonijiet żejda, għaliex

kull sikkatura tista' saħansitra tgerrex u tiddimotiva lill-istess impjegati. Għalhekk għandu jkun hemm *policies* ċari stabbiliti, sabiex filwaqt li jitnaqqas kull abbuż u ħela ta' ħin, ma tirristringix iżżejjed il-libertà tal-persuna.

Min-naħa l-oħra, id-Dipartiment tal-HR ma setax jibda jkeċċi l-ħaddiema bl-addoċċ, għaliex kien żmien li beda jsibha aktar u aktar diffiċli li jsib aktar ħaddiema, u ma kinitx qed tkun faċli sabiex jirnexxilu jagħmel l-aħjar fl-[immanigġjar tar-rizorsi](#) li kellu f'idejh. [In-nuqqas ta' ħaddiema fis-suq u l-implikazzjonijiet](#) li din is-sitwazzjoni bdiet toħloq, bdew jinkwetaw mhux ftit lid-diretturi tan-negozju.

L-istess nuqqas ta' ħaddiema beda jimplika diversi diffikultajiet. Ġanni, sid in-negozju, beda jikkunsidra bis-serjetà li ċertu xogħol jibda jaħdmu bis-[sub-contracting](#), sabiex ilaħħaq mad-domanda tax-xogħol li kellhom. Izda Katrina ma kinitx tal-istess opinjoni.

Sabiex jinħoloq aktar bilanċ, u jibda jithaddem aktar il-kunċett tal-ugwaljanza, bdiet tiġi implimentata strategija sabiex jibda jkun hemm [aktar nisa fuq il-bord manigerjali](#) tal-kumpanija. Dan seta' jkun possibbli mhux għax id-diretturi riedu jidhru ħelwin mal-ħaddiema tas-sess femminili billi jinkludu aktar nisa fit-tmexxija tal-kumpanija, izda għaliex uħud mill-impjegati bdew juru ħiliet varji u jieħdu inizjattivi tajbin, u għaldaqstant kien verament jixirqilhom li jiffurmaw parti mit-tmexxija tan-negozju. U hekk għandu dejjem ikun, li n-nisa jsibu posthom f'karigi għoljin, bil-ħiliet tagħhom u mhux għax dawn jibdew jiġu mbuttati sabiex il-*management* ikun jista' jiftaħar u jgħid li huma kienu qed jissodisfaw l-element ta' kwota fuq is-sess femminili.

Minħabba diversi *issues* oħra fost il-ħaddiema, bdew jintervjenu l-*unions* u ovvjament bil-*unions* preżenti, bdew jitolgħu wkoll fuq l-aġenda kwistjonijiet relatati mal-pagi, u jekk in-negozju kienx qed jitmexxa fuq il-principju ta' [making work pay](#). Il-*unions* ukoll bdew jillobbjaw fost il-ħaddiema sabiex jakkwistaw il-[union recognition](#), u f'isimhom iressqu l-ilmenti tal-istess ħaddiema quddiem il-bord tad-diretturi.

Sadanittant, għamel x'għamel dan in-negozju, xorta ried iżomm sod quddiem *issues* oħra li kienet għaddeja diskussjoni fuqhom fil-pajjiż, allavolja s-sidien tan-negozju ma kellhomx sehem dirett f'dak li kien qed jiġri.

Nistgħu nsemmu l-[Brexit](#)², li b'konsegwenza tiegħu setgħet ga bdiet tiġi affettwata l-esportazzjoni. Hemm imbagħad *issues* oħra, kemm lokali kif ukoll internazzjonali bħall-element tad-[diflazzjoni](#), l-idea tal-[globalizzazzjoni](#) (li mhux dejjem tithaddem għall-vantaġġ tas-settur tan-negozju), [it-teknoloġija u l-futur tax-xogħol](#), u l-għoli tal-ħajja (jew kif kultant nirreferu għalih, kif jinħadem l-indiċi tal-prezzijiet permezz tal-[household budgetary survey](#)).

Dawn huma kollha *issues* kurrenti, li xi ftit jew wisq iħallu l-impatt fuq l-ekonomija tal-pajjiż. Huma sitwazzjonijiet li ma tistax tinjora u tibqa' għaddej daqslikieku mhu jiġri xejn. Huma sugġetti li, skont kif jiżviluppaw, sid in-negozju jrid jagħraf iżomm il-pass u jieħu d-deċiżjonijiet neċessarji sabiex jibqa' fis-suq.

Sabiex in-negozju baqa' miexi fit-triq tas-suċċess, dejjem ha ħsieb li jħares mill-qrib u jistudja l-operat tiegħu stess kif ukoll kif qed jiġi pparagunat ma' negozji li huma fil-kompetizzjoni miegħu. Dejjem ha ħsieb li jhallas tajjeb lill-impjegati tiegħu u żamm mal-pass progressiv waqt li kienu qed jogħlew l-istess pagi maż-żminijiet. Izda [x'jiddetermina il-paga?](#) Din hi mistoqsija li ħafna jagħmluha lilhom infushom, u jkun tajjeb li wiehed jifhem kif paga tiġi stabbilita, u xi flessibilitajiet jeżistu f'dan ir-rigward.

Kollox beda jaffettwa l-operat tan-negozju u l-ħin kollu kien hemm bżonn li jibqa' jsir sforz sabiex l-operat jibqa' joffri servizz b'[valur miżjud](#), kemm għall-ekonomija inġenerali kif ukoll għall-konsumatur. In-negozju kellu dejjem jibqa' jpoġġi l-ewwel l-isforz li joffri servizz u prodotti ta kwalità, sabiex b'hekk baqa' jkun leali u mfittex mill-[konsumatur](#).

Dan kollu kellu jsir b'reqqa kbira, u korrettezza totali, għaliex bl-ebda mod il-*management* ma ried li jkun penalizzat għal xi għemil ħażin, jew skorrettezzi li jiksru xi regolamenti li jaqgħu taħt il-[blacklisting regulations](#), speċjalment meta ttanta jibbiddja u jieħu sehem fi tfigħ ta' offerti fuq proġetti tal-Gvern.

Ċirkostanzi oħra li dan in-negozju sfortunatament kellu jiltaqa' magħhom kienu dawk meta kienu qed jiżviluppaw problemi diretti ma' xi impjegati. Ix-[shop stewards](#) tal-*unions* kienu ta' sikwit iressqu lis-sidien tan-negozju quddiem it-[tribunal industrijali](#)

² Il-programm televiżiv dwar il-Brexit, ġie rrekordjat fl-2016, immedjatament wara li ttiehed il-vot fl-Ingilterra favur il-Brexit, għalhekk niskużaw ruħna jekk fil-mument li qed tara dan il-film, jista' jkun graw diversi żviluppi.

fejn kien jiġi kkwotat kull tip ta' [collective agreement](#) li kien ġa ġie ffirmat. Dawn bdew jiehdu l-okkażjoni sabiex f'xi każi saħansitra jiċċalingjaw lill-istess *employer* jekk kienx qed josserva *punto e virgola* ma' dak li kien ġie miftiehem.

Seħħ inċident ukoll meta ġie ddubitat min mill-*unions* kellu d-dritt li jirrappreżenta lill-ħaddiema u għalhekk din l-problema kellha titla' għad-diskussjoni fuq livell manigerjali sabiex jiġi stabbilit [l-għarfien tal-unions fuq il-post tax-xogħol](#).

Kien hemm anke mumentu fejn jekk ma kienx ser jintlaħaq ftehim kien hemm it-theddida li l-*employer* saħansitra seta' jiddeciedi li [n-negozju jiġi llikwidat](#).

Bdew jiġru xnigħat li l-kumpanija ma kinitx qed timxi kif suppost u ma' kulhadd l-istess, u għalhekk kien hemm saħansitra min beda jgħaddilu minn moħħu li jagħmel użu mill-[Whistleblower Act](#). Dan sabiex ikun jista' jirrapporta l-allegati irregolaritajiet, iżda din il-liġi mhux dejjem tista' tiġi applikata, speċjalment jekk l-istess azjenda, fil-mument tar-rapport, ma tkunx qed timpjega aktar min 250 impjegat.

Fuq skala iżgħar, kienet titqajjem l-*issue* tal-[bullying](#) bejn l-impjegati nfushom, fejn kien jintqal li dan qed ifixkel mhux ftit il-libertà tal-espressjoni u l-verità mhux dejjem kienet qed toħroġ ċara waqt xi tilwima jew xi nuqqas ta' ftehim. Din l-problema mhux dejjem ġiet identifikata u nnotata mill-ewwel. Sid in-negozju jrid dejjem iżomm għajnejh miftuħin, u jifli sew l-attitudni tal-impjegati tiegħu, u r-relazzjoni li jkun hemm bejniethom u jifhem għaliex ikunu qed isiru ċerti manuvri. Jekk ikun qed isir ħafna *bullying* fuq il-post tax-xogħol, in-negozju jkollu ħafna x'jitlef għaliex il-possibilità hi li jitlef l-aqwa elementi minħabba intimidazzjoni.

F'każijiet ta' diskriminazzjoni bejn il-ħaddiema jew bejn il-*management* u l-istess ħaddiem fis-settur privat, l-ebda każ ma jista' jitreasaq quddiem l-[ombudsman](#) għaliex din l-istituzzjoni qiegħda hemm biss biex tkun tista' tintervjeni u tagħmel ir-rapport tagħha f'każi fejn jikkonċerna ħaddiema li jaħdmu fil-qasam pubbliku u dak parastatali.

Fortunatament, uħud mill-kwistjonijiet, bl-għajjnuna tar-rappreżentanti tal-*unions*, setgħu jiġu riżolti b'inqas inkwiet meta l-każijiet kienu qed jiġu referuti għall-uffiċċju responsabbli mill-[irwol ta' medjazzjoni](#).

F'dan in-negozju, li issa kien kiber mhux hazin, ġieli tqajmu *issues* li ma jkunu xejn għajr ċirkostanzi fejn direttiva jew regolament ikun qed jiġu misinterpretati. Bhal, pereżempju, fil-każi fejn saru akkużi fuq diskriminazzjoni fil-qasam tal-[ugwaljanza](#), dwar dubji rigward xi forma ta' azzjoni li tiġġustifika [gender pay gap](#), jew kwistjonijiet relatati fuq saħħet il-ħaddiem fuq il-post tax-xogħol, speċjalment fejn jirrigwardja [s-aħħa mentali](#). Faċli li ċirkostanzi bħal dawn jiġu interpretati ħazin, u għalhekk importanti li d-diskors u l-passi li jittieħdu fir-rigward ta' impjegati, ikunu speċifiċi biżżejjed li jinftehm u minn kulħadd.

Argumenti oħra ġieli qamu fuq it-[trasport u x-xogħol](#) pereżempju, jekk wieħed għandux jiġi ġġustifikat li jasal tard għax-xogħol minħabba dewmien fit-traffiku u jekk il-kumpanija nnifisha għandhiex xi dover li tipprovi t-trasport hi għall-impjegati tagħha stess. Bil-problemi fit-trasport pubbliku, u t-traffiku li bħalissa jeżisti, faċli wieħed jista' japprofitta ruħu mis-sitwazzjoni, sabiex jeħodha drawwa li jidhol tard għax-xogħol, u għaldaqstant il-*management* jeħtieġ li joqgħod b'seba' għajnejn għal kull abbuż.

Meta, bla mistenni, il-kumpanija ġietha l-opportunità sabiex magħha tiġi impjegata persuna b'dizabilità, dlonk l-*employer* irrikorra għand l-entitajiet li jieħdu hsieb u jispeċjalizzaw fis-[supported employment](#). Dawn iggwidaw u infurmaw lill-*management* kif għandu jsir dan l-ingaġġ u x'inhuma eżattament l-obbligi li l-istess *employer* għandu d-dover li josserva sabiex ikun f'konformità mar-regoli tal-kwota stabbilita mil-liġi. Dan l-aħħar, wara żviluppi fil-liġi li tirregola l-impjieg ta' persuni b'dizabilità, qed naraw li din qed tkun imħaddma b'aktar koordinament, u b'hekk tneħħew kull anomaliji li seta' kien hemm qabel.

L-impjieg ta' persuni b'dizabilità f'intrapriża għandu dejjem isir bl-inqas intoppi possibbli, u b'mod naturali. Huwa importanti ħafna li s-sid ta' negozju, għandu jiddeċiedi li jimpjega persuni b'dizabilità għaliex iħoss il-ħtieġa li għandu jagħmel dan, u mhux għaliex il-liġi tobbligah li għandu jagħmel hekk. Fuq kollox persuni b'xi dizabilità żgur li fihom wieħed jista' jsib kapacitajiet li ħaddiema oħrajn jista' ma jkollhomx, u li jkunu utli fl-operat u t-tmexxija tan-negozju.

Fin-negozju mhux dejjem ikun hemm argumenti u diżgwid. Normalment tirrenja fost il-ħaddiema armonija u *team-spirit* ta' vera, u allahares le. Hu appuntu għalhekk li negozju jista' jagħmel is-suċċess.

Fil-ħin liberu, u meta t-tensjoni tax-xogħol ma kinitx qed tiddomina l-ġurnata, spiss id-diskussjoni bejn l-istess impjegati, kif ukoll mal-*management*, kienet iddur fuq sugġetti ħfief bħal, ngħidu aħna, kif ikun in-[negozju fi żmien il-Milied](#) u x'vantaggi għandu wieħed isib fi [żmien is-sales](#). Jitkellmu wkoll xhin ser isibu l-ħin li jmorru [jixtru mill-ħwienet](#), iżjed u iżjed issa li saret [ir-riforma fil-ħinijiet tal-ftuħ u l-għeluq tal-ħwienet](#). Hawnhekk anke Katrina kienet tieħu pjaċir taqsam l-esperjenza tagħha mal-istess impjegati- prassi li ma kienet tiddejjaq xejn tagħmilha, għaliex kien appuntu f'dawn il-mumentu li kienet tkompli trawwem ir-relazzjoni tajba bejnha u bejn l-impjegati.

Oħrajn erħilhom jirrakkontaw kif huma jsibu s-sodisfazzjon meta jagħtu sehem fil-[qasam tal-volontarjat](#), u kif jemmnu li [l-volontarjat jikkontribwixxi wkoll għall-ekonomija tal-pajjiż](#). Iva, l-volontarjat huwa b'saħħtu ħafna f'pajjiżna, u f'ċerti każi mnalla jkollna lilu għaliex kieku hemm ħafna inizjattivi u affarijiet li mingħajr volontarjat ma jkunux jistgħu jsiru.

Dawk l-impjegati li qed joqorbu għall-età tal-pensjoni ta' sikwit jaqbd u l-argument jekk [il-pensjoni](#) tal-lum hix ser tkun biżżejjed sabiex wieħed ikun jista' jibqa' jagħmel il-kapriċċi li hu mdorri jagħmel sakemm ikun għadu impjegat. U xi ngħidu għaż-[żgħażaġh u l-pensjoni](#)? Iva, anke dawn iż-żgħażaġh iridu jagħtu kas kemm hemm bżonn li jaħsbu minn kmieni dwar x'tip ta' pensjoni ser ikollhom meta jilħqu l-età tal-pensjoni, u kif jistgħu jikkumplimentaw dak l-ammont b'azzjonijiet oħra f'waqthom li jistgħu jieħdu matul iż-żmien li jkunu għadhom impjegati.

In-nisa ħaddiema f'dan in-negozju, li bħala numru kienu ferm inqas minn dak tal-irġiel impjegati, ġieli qabdu d-diskussjoni dwar x'inhu l-aħjar: jekk hux li tkun impjegata jew li persuna tagħzel li tmexxi negozju għal rasha. Hawn ovvjament jispikka n-nuqqas ta' [nisa imprendituri](#), u kemm sal-lum għadek issib ħafna li joqogħdu lura milli jieħdu ċerti inizjattivi u riskji li jkollhabzonn tieħu persuna meta tiddeċiedi li tibda taħdem għal rasha.

Iż-żmien kompli għaddej, u l-kumpanija ta' Ġanni u Kristina kompliet tinvesti u tikber. Minn azjenda ta' żewġ min-nies, kienet saret kumpanija li tħaddem kważi 200 ruħ. It-*turnover* kien tajjeb ħafna u r-relazzjoni mal-konsumatur kienet waħda eċċellenti. Iżda l-biża' kienet dejjem hemm: biża' li xi darba ma jibqgħux kompetittivi, jew li s-settur li kienu qegħdin jaħdmu fih ma jibqax popolari u b'hekk maż-żmien jispiċċaw jiġu eliminati mis-suq. Għaldaqstant il-*management*, waqt il-laqgħat li ta' spiss kien ikollu, kien jalloka hin fejn jagħti harsa madwaru, u jevalwa jekk in-negozju u l-generu tan-negozju għadux vijabbli, u jekk għandhomx jibqgħu limitati biss għas-settur li kienu bdew jaħdmu fih, jew ikunx wasal il-mument li jiddiversifikaw fuq oqsma differenti skont dak li jkun għaddej madwarhom.

[Ix-xogħol fil-qasam tat-turiżmu](#) u [xogħol turistiku](#) dejjem baqa' tiela' 'l fuq, filwaqt li [x-xogħol fil-qasam finanzjarju](#) baqa' jzomm pass mgħaġġel 'il quddiem. Bħalissa, l-pajjiż għadu jiddependi ħafna fuq dawn is-setturi sabiex jiġi ggarantit is-suċċess ekonomiku li tant għandna bżonn inżommu.

Iżda barra minn dawn is-setturi żgur li ma nistgħux ninsew is-suċċessi tax-[xogħol fil-qasam tal-avjazzjoni](#) u [xogħol fil-qasam diġitali](#). Tul dawn l-aħħar snin, rajna kif dawn iż-żewġ setturi kienu l-kalamita għal opportunitajiet ta' xogħol u taw kontribut sostanzjali lejn l-ekonomija tagħna.

Ninsabu mexjin għal pass ieħor, fejn il-kreazzjoni tal-[green jobs](#), kif ukoll ix-[xogħol relatat mal-blue economy](#), qed jgħollu rashom ukoll, u jistgħu jkunu dawn in-nieċ il-godda li Malta tibda teċċella fihom tul is-snin li ġejjin.

Ma rridux ninsew anqas ix-[xogħol relatat mal-karrieri fil-qasam tas-saħħa](#), li aktar ma jmur aktar qed ikun hawn domanda għalih. Xogħol li żgur qatt ma ser ikun eliminat mill-ekonomija għaliex huwa xogħol f'settur li kontinwament qed jevolvi, u johloq opportunitajiet godda.

In-negozju ta' Gianni u Kristina baqa' ħaj, dejjem fittex sabiex jinvesti, u jaħtaf kull opportunità li giet quddiemu. Dejjem ra kif approfitta ruħu minn incentivi, skemi u għajnuniet li minn żmien għal żmien kienu qed jiġu offruti.

Illum, ħafna aktar min qatt qabel, Malta tħoss li hija parti integrali mill-ekonomija Ewropea, u għalhekk huwa importanti li persuna fin-negozju timxi pari passu fuq il-[Mudell Soċjali Ewropew](#), li l-għan ewlieni tiegħu hu li jgħaqqad flimkien l-għanijiet

ekonomiċi ma' dawk soċjali. Kull negozju għandu jzomm għajnejh miftuħin dwar kif il-Gvern ikun qed jibbenefika mill-[Fond Soċjali Ewropew](#), u kif dawn jistgħu jkunu ta' beneficiċċju għalih ukoll. Hu importanti wkoll, li jzomm ruħu aġġornat dwar il-linji gwida mnaqqxa fil-[country specific recommendations](#), ibbażati fuq dak li qed jiġi diskuss u maqbul fuq livell Ewropew.

L-[Ewroparlamentari](#) tagħna għandhom rwol importanti x'jaqdu. Huma l-ambaxxaturi ta' pajjiżna fl-Ewropa, u għandhom ikunu huma li jiġġieldu għalina sabiex itejbu d-drittijiet u l-benefiċċji li nistgħu niehdu, kif ukoll jirkellmu f'isimna fi kwistjonijiet li jolqtuna kemm direttament kif ukoll indirettament. B'hekk huwa ta' beneficiċċju kbir li Malta ngħatat l-opportunità u ċ-ċans li tippresjedi l-Kunsill Ewropew għall-ewwel sitt xhur tal-2017. [Malta u l-Presidenza tal-Kunsill tal-Unjoni Ewropea](#) hija opportunità li tista' tiġi biss darba kull 14-il sena, u għalhekk għamilna tajjeb li għarafna nisfruttawha mill-aħjar li stajna.

In-negozju ta' Ġanni u Katrina, huwa eżempju prattiku u ħaj ta kif, u ma' xiex jista' jiltaqa' negozju matul l-operat tiegħu. Huma ċirkostanzi realistiċi li tajjeb wieħed ikun ippreparat għalihom, u għalhekk b'din l-istorja rridu nwasslu l-messaġġ u l-importanza li persuna għandha żzomm ruħha aġġornata b'dak kollu li jkun qed jiġri madwarha, u tagħraf tkun pro-attiva, għal kull eventwalità.

B'hekk bniedem avżat nofsu armat, u jekk ikun ġa ngħata gwida minn qabel ta' kif għandu jaffaċċja kull sfida, u kif għandu jaġixxi f'kull ċirkostanza, mela mbagħad ma għandux isibha diffiċli li minn kull problema joħroġ it-tajjeb, u jkompli jibni fuqu, sabiex jikkonsolida s-suċċess fin-negozju li bl-għaraq ta' gbinu jkun bena flimkien mal-ħaddiema tiegħu.

Konkluzjoni

Dan huwa l-messaggġ prinċipali li l-*SME Helpdesk* tal-*Malta Employers' Association* ried jgħaddi lilkom imprendituri, sidien ta' negozji żgħar f'pajjiżna, permezz ta' din l-inizjattiva.

Storja li għalkemm fiha qed jigu esposti r-realtajiet tal-ħajja fin-negozju, għandha timliekom bil-kuraġġ. Persważi li b'dan il-proġett ser inkunu qed niggalvanizzawkom fl-istima tagħkom sabiex tibdew tħarsu 'l quddiem b'aktar determinazzjoni, u ma tħallu xejn u ħadd ifixklilkom il-pjanijiet tagħkom sabiex tkomplu ssiru imprendituri mill-aqwa.

Hawn tistgħu ssegwu [promotional video](#) dwar il-kuncett tal-programmi televiżivi MEA - idea li qed tirnexxi, u li permezz ta' din l-inizjattiva, eskalajnieha u sinċerament naħsbu li rnexxielna nsibu l-kemistrija ġusta ta' kif dawn il-programmi nwassluhom aħjar għand dawk kollha li ddeċidew li jimirħu fid-dinja tan-negozju.

Żommu kuntatt magħna għaliex l-istorja ser tkompli tevolvi, u ser tibqa' tkun ikkumplementata b'aktar programmi televiżivi, mis-sensjela "MEA".....

35/1, South Street, Valletta VLT 1100, Malta
Tel: (+356) 21237585 | (+356) 21222992
24/7 Helpline: (+356) 21222006
www.maltaemployers.com
 MaltaEmployersAssociation